

Yayın Değerlendirme/Book Reviews

Bayraklı, Enes ve Hafez, Farid (Eds.) (2016). *European Islamophobia Report 2015*. İstanbul: SETA Yay.

Fırat Purtaş*

Günümüzde Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı en önemli sorunların başında İslamofobi gelmektedir. İslam karşıtı ırkçılık olarak tanımlanabilecek İslamofobi, Avrupa güvenliğini tehdit eden en ciddi toplumsal ve siyasal sorundur. DAEŞ terör örgütünün eylemleri ve Avrupa'ya yönelen kitlesel göçler bu sorunu daha da tırmandırmıştır. 2014 yılında Almanya'da PEGİDA (Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Olan Yurtsever Avrupalılar) adlı bir örgüt kurulmuş ve Müslümanlara karşıtı gösterileri tüm Avrupa'ya yayılmıştır. 2016 yazında İngiltere'de düzenlenen referandum sürecinde AB üyeliğinden çıkmayı destekleyenlerin "Göçmenlere hayır" üzerinden bir kampanya yürütmesi ve başarılı olması endişeleri daha da artırmıştır. İslamofobi, günümüzde büyümekte olan bir tehdit olarak toplumun tüm kesimlerini ilgilendirmekle birlikte en çok Müslümanları hedef almaktadır. SETA tarafından yayınlanan "2015-Avrupa İslamofobi Raporu" hem teorik açıdan hem de ülkeler özelinde sahadan derlenen zengin içeriğiyle alanında önemli bir boşluğu dolduran bir çalışmadır.

Enes Bayraklı ve Farid Hafız'ın editörlüğünde 37 akademisyenin kaleme aldığı "2015-Avrupa İslamofobi Raporu", 25 Avrupa ülkesinde İslam karşıtlığının ulaştığı boyutu ortaya koymaktadır. Raporun girişinde de ifade edildiği üzere İslamofobi ya da Müslüman karşıtı ırkçılık Avrupa toplumlarını tehdit eden yükselen bir tehdittir. Bu soruna dikkat çekmenin acil bir ihtiyaç olduğundan hareketle SETA kurumsal olarak bu raporu yayınlanmış ve önümüzdeki dönemde de yıllık olarak devam ettirmeyi planlanmaktadır.

Raporda, İslamofobiye ilişkin teorik ve kavramsal tartışmalar yanında saha araştırması neticesinde derlenmiş çok değerli veriler yer almaktadır. Ele alınan her bir ülkenin istihdam pazarı, eğitim, siyaset, medya ve adalet sistemi,

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü – Ankara/Türkiye
purtas@gazi.edu.tr

sanal dünya gibi başlıca kamusal alanları incelenerek İslam karşıtlığıyla ne ölçüde karşılaşıldığı analiz edilmektedir. Raporda, İslamofobi ile mücadele eden sivil toplum girişimleri hakkında da bilgiler yer almaktadır. Ayrıca bu tehditle mücadele konusunda politikacılara, STK'lara yardımcı olacak pek çok bilgiyi barındırmaktadır.

Raporun sadece Batı Avrupa ülkeleriyle sınırlı olmaması Sırbistan, Hırvatistan, Macaristan, Litvanya ve Latvia gibi Doğu Avrupa ülkelerindeki durumuda kapsamı onu AGİT'in (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) ve FRA'nın (Temel Haklar Ajansı) daha önce yayınladığı çalışmalardan farklı kılmaktadır. Sırbistan, Hırvatistan, Macaristan, Litvanya ve Latvia gibi Doğu Avrupa ülkelerde sayıca az bir Müslüman nüfus yaşamaktadır. Üstelik bu gruplar her hangi bir şiddet eylemine de karışmamışlardır. Buna rağmen bu ülkelerde yapılan çeşitli anket çalışmalarında Müslümanların şiddet eğilimli hatta terörist olarak görüldüğü, ülkelerini kısa süre içerisinde istila edecekleri yönünde bir sonuç çıkmaktadır. Doğu Avrupa gibi birkaç binlerle ifade edilen Müslüman nüfusa sahip ülkelerde dahi İslamofobinin ulaştığı boyut sorunun ciddiyetini açıkça göstermektedir. Bu olgu aynı zamanda İslamofobi konusunda inşa edilmiş algı ile gerçekliğin çok farklı olduğunun da kanıtıdır.¹

Avrupalı aşırı sağ politikacılar İslamofobiyi bir siyasi malzeme olarak kullanmaktadırlar. Öte yandan son dönemde göçmenlerle Müslümanların bir tutulduğu, göçmen karşıtlığı üzerinden İslamofobik söylemlerinin tüm siyasetçiler tarafından kullanıldığı görülmektedir. Buna en güzel örnek Çek Cumhuriyeti'nin Sosyal Demokrat Cumhurbaşkanı Milos Zeman'ın Avrupa'ya göçmen akınının "Müslüman Kardeşler Örgütü" tarafından planlanmış ve organize bir yayılma olduğu yönündeki değerlendirmesidir.² Zeman'ın açıklamaktan çekinmediği düşüncesi Avrupa'daki akıl tutulmasına en çarpıcı örnektir. İngiltere'de Brexit referandumu öncesinde hem AB yanlılarının hem de AB karşıtlarının "göçmen karşıtlığı" dikkat çekici olmuştur. İslamofobi söz konusu olduğunda aşırı sağ politikacılar ile onun tam zıddı bir yerde duran liberal ve sol politikacıların aynı görüşü paylaşmaları tehdidin boyutunu daha da artırmaktadır.

Avrupa'da Müslümanları hedef alan ırkçılık ve nefret II. Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'da yaygın olan Anti-semitizm'e benzetilmektedir.³ İslamofobi ırkçılığın yeni bir türü olarak dine dayalı bir ötekileştirme ve ayrımcılığın

neticesinde gelişmektedir. Barış içerisinde bir arada yaşama ve kültürel entegrasyon idealleri doğrultusunda model olarak gösterilen ve önemli kazanımlara sahip olan Avrupa'da bu defa Müslümanlara yönelik artan düşmanlık aynı zamanda Avrupa bütünleşmesini de tehdit etmektedir.

Günümüzde bir İslamofobi endüstrisinden bahsedilmektedir. İslamofobi endüstrisinin çabalarıyla İslam'ın çatışmacı olduğu, Müslümanların Batı medeniyeti için tehdit oluşturduğuna dair bir korku oluşturulmuştur. Irkçı grupların, politikacıların, din adamlarının, blogerlerin ana akım medya ve sosyal medya üzerinden yaptıkları yayınlar İslamofobinin yaygınlaşmasında ciddi etkisi olmuştur.⁴ Müslümanların kutsal değerlerine yönelik hakaret içeren yayınlar; Charlie Hebdo saldırısı; 2015 yılbaşında göçmenlerin Alman kadınlarına yönelik tacizlerin basına yansımaları gibi farklı olaylar ise İslamofobi endüstrisine malzeme yapılmış ve İslam karşıtlığını tırmandırmıştır. Bu süreçte Almanya'da ortaya çıkan PEGİDA diğer Avrupa ülkelerinde de gösteriler düzenlemiş ve taraftarlarını artırmıştır.

SETA tarafından düzenlenen bir panel ile "2015 Avrupa İslamofobi Raporu" kamuoyuna duyurulmuştur. Panelin açılışında yaptığı konuşmada Doç. Dr. İbrahim Kalın, İslamofobi olgusunu besleyen bir kısır döngü, bir paradokstan söz etmiştir: "Bir tarafta DAİŞ, El-Kaide gibi terör örgütleri İslamofobi endüstrisine malzeme üretirken öbür tarafta da bu tür İslamofobik söylemler DAİŞ gibi El-Kaide gibi radikal, terör yanlısı örgütleri beslemektedir. Bu süreçte de Müslümanlar iki defa kurban edilmektedirler. Bir taraftan bu terör örgütlerinin doğrudan terör saldırılarına maruz kalırken öbür tarafta da İslamofobik söylemlerin saldırılarına maruz kalmaktadırlar."⁵

Rapor; İslamofobi ile mücadele konusunda alınması gereken önlemlere ilişkin öneriler de sunmaktadır. Raporda, İslamofobinin nefret suçu kapsamında suç olarak kabul edilip yasal düzenlemelerin yapılmasının altı çizilmektedir. Avrupa'da İslamofobi sorunu diğer ayrımcılık, ırkçılık türleri kapsamında değerlendirilmekte ve özel düzenlemeler getirilmemektedir. Özel bir hukuki düzenleme olmadan bu sorunla mücadele de etkin olunması pek mümkün gözükmemektedir.

Çok kültürlülük, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü ile kendini tanımlayan Avrupa, yükselen İslamofobi tehdidi nedeniyle giderek ırkçılık, ötekileştirme ve asimilasyon politikalarının ön plana çıktığı bir kıtaya dö-

nüşmektedir. Aslında İslamofobi sadece Avrupa'nın sorunu değil tüm dünyayı ilgilendiren küresel güvenliğe yönelik en ciddi tehditlerden biridir. Bu sorunla mücadele ise uzun vadeli ve kapsamlı stratejileri gerektirmektedir. SETA'nın raporu bu soruna dikkat çekmesi ve sunduğu nitelikli veriler açısından son derece kıymetlidir.

Açıklamalar

- 1 Birute Sabatauskaite, Egle Urbonaite Tilindiene, Karolis Zibas, "Islamophobia in Lithuania National Report 2015", Enes Bayraklı ve Farid Hafez (Eds), European Islamophobia Report 2015, SETA, İstanbul, 2016, s.342-345.
- 2 "Integrating Muslims into Europe is impossible, says Czech president", 18 January 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/18/integrating-muslims-into-europe-is-impossible-says-czech-president>
- 3 Ivan Davidson Kalmar, "Antisemitism and Islamophobia: The Formation of a Secret", *Human Architecture: Journal of the Sociology of Self-Knowledge*, VII, 2, Spring 2009, <https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/35320/1/antisemitism.islamophobia.pdf>
- 4 Nathan Lean, *The Islamophobia Industry: How the Right Manufactures Fear of Muslims*, Pluto Press, 2012.
- 5 Panel/2015 Avrupa İslamofobi Raporu, 21 Mart 2015. <https://www.youtube.com/watch?v=WRNA82tnxeQ>